

Lapsivaikutusten arviointi Helsingissä (LAVA)

Lyhennetty versio

Helsinki

Sisältö

- Johdanto lapsivaikutusten arviointiin
- Miten Helsingissä tehdään lapsivaikutusten arviointia?
- Lasten ja nuorten kuuleminen

Suomi on ratifioinut [YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen \(SopS 59/1991\)](#). Tämä velvoittaa julkista valtaa käytettäessä noudattamaan ja edistämään lapsen oikeuksia, mikä on huomioitu lainsäädännössämme monilla tavoin.

Lapsivaikutusten arviointi on yksi tavoista toteuttaa lapsen oikeuksia, mihin Helsingin kaupunki on sitoutunut Lapsiystävällinen Kunta -työssä.

Jokaisen valmistelijan tehtävänä on omalta osaltaan huolehtia ja varmistaa, että lapsen oikeudet toteutuvat asioiden valmistelussa.

Helsingin kaupunki huolehtii koulutuksen järjestämisestä niin, että valmistelijat tuntevat lapsen oikeudet ja että heillä on riittävä osaaminen edistää niitä päätöksenteon valmistelussa ja muussa hallinnossa.

Johdanto lapsivaikutusten arviointiin

Mitä lapsivaikutusten arviointi (LAVA) tarkoittaa?

- Lapsivaikutusten arviointi on yksi menetelmä osana Helsingin kaupungin päätösten vaikutusten ennakoarviointia. LAVA on tarpeen tehdä silloin, kun valmisteltavalla asialla on merkittäviä vaikutuksia lasten hyvinvointiin.
- Tavoitteena on tunnistaa etukäteen miten valmisteltava päätösesitys vaikuttaa lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin ja lapsen oikeuksien toteutumiseen.
- Lapsivaikutusten arvioinnin menetelmää käytetään valmisteltavan asian kohdistuessa alle 18-vuotiaisiin lapsiryhmiin. Tämä tarkoittaa, että päätösvalmistelun alkuvaiheessa tarkastellaan valmisteltavaa asiaa lapsen oikeuksien näkökulmasta sekä päätetään tarvitseeko valmisteltava asia tarkempaa ennakoarviointia.
- Jokainen lapsivaikutusten arviointi on erilainen ja voidaan toteuttaa eri tavoin.

Miksi arvioida lapsivaikutuksia?

- LAVA edistää jokaisen lapsen oikeuksien toteutumista sekä lapsen mahdollisuuksia hyvään elämään ja arkeen omassa kotikunnassaan ja lähiympäristössään.
- LAVA tuo näkyviin päätöksen vaikutuksia lasten elämän eri osa-alueisiin.
- LAVA on päätöksenteon valmistelun työväline, jonka avulla tehdään perusteltuja ja tietoon pohjautuvia päätösesityksiä. Huolellisella lapsivaikutusten arvioinnilla toteutetaan YK:n lapsen oikeuksien sopimusta sekä lainsäädäntöä. Lapsivaikutusten arviointi ei rajoitu vain sellaisiin asioihin, jotka kohdistuvat yksinomaan lapsiin ja lapsiperheisiin, vaan on huomioitava myös yleisesti väestöön kohdistuvien päätösten vaikutukset lapsiin, kuten esimerkiksi kaavoitusta koskevat päätökset.
- Lapsivaikutusten arvioinnilla voidaan saada tietoa erilaisissa tilanteissa olevien lasten ja nuorten asemasta. Lapset ja nuoret eivät ole yhtenäinen ryhmä. On tärkeä kiinnittää erityistä huomiota haavoittuvassa asemassa oleviin lapsiin ja nuoriin, kuten esim. vammaisiin tai vieraskielisiin lapsiin.

(Lähde: UNICEF)

Lapsen edun ensisijaisuus

1

”Kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, **jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.**”

2

”Lapsen etu on myös tulkintaperiaate: **Jos jokin lainkohta, määräys tai ohje voidaan tulkita monilla eri tavoin, on aina valittava se tulkinta, joka toteuttaa parhaiten lapsen etua.**”

3

”Lapsen näkemykset tulee ottaa huomioon myös lapsen edun arvioinnissa. Lapsen edun mukainen ratkaisu ei kuitenkaan välttämättä ole sama kuin lapsen mielipiteen mukainen ratkaisu: **lapsen etu ei siis lähtökohtaisesti tarkoita samaa kuin lapsen tahto.**”

Miten Helsingissä tehdään lapsivaikutusten arviointia?

Lapsivaikutukset rakentuvat kolmesta eri näkökulmasta ja tuovat esille:

Aikuisten lapsinäkökulma

- Aikuinen tarkastelee vaihtoehtoja lapsen näkökulmasta, huomioiden lapsen edun ensisijaisuuden sekä tutkimus- ja viranomaistietoa hyödyntäen.
- Mitä seurauksia päätöksellä on lapsiryhmille?

Lasten oma näkökulma

- Kerätään ensin jo olemassa olevaa tietoa
- Kuullaan lapsia ja nuoria
- Lapset voivat tuottaa itse näkökulmia ja ehdotuksia

Lapsen oikeuksien näkökulma

- Syrjimättömyys ja yhdenvertaisuus (art. 2)
- Lapsen edun ensisijaisuus (art. 3.1)
- Oikeus elämään ja kehittymiseen (art. 6)
- Lapsen osallisuus (art. 12)

Valmistelussa huomioidaan lapsen edun kannalta olennaiset lapsen oikeuden osa-alueet

- Lapsen näkemykset (LOS 12)
- Hyvinvointi, terveys ja arki (LOS 24, 26,27,31)
- Huolenpito, suojaaminen ja turvallisuus (LOS 6,16,19,33,34,36,37)
- Ihmissuhteet, identiteetti ja haavoittuva asema (LOS 2,8,14,39, 22,23,30)
- Koulutus ja varhaiskasvatus (LOS 28,29)

Lapsivaikutusten arvioinnin työprosessi

Työprosessi noudattaa kaupungin yleistä mallia päätösten vaikutusten ennakoarvioinnista.

Suppea ja laaja lapsivaikutusten arviointi

SUPPEA LAVA tarkoittaa sitä, että osana päätösvalmistelua kootaan olemassa olevaa tilasto-, tutkimus- ja viranomaistietoa sekä muuta lapsilta kerättyä tietoa. Analysoidaan päätöksen vaikutukset tämän tiedon pohjalta päätöspäätöseluihin lapsen oikeuksien näkökulmasta.

LAAJA LAVA tarkoittaa sitä, että päätösesityksen vaikutusten arvioimiseksi olemassa olevan tiedon lisäksi kuullaan lapsia erillisen suunnitelman mukaan. Keskeiset löydökset liitetään mukaan osaksi vaikutusten arviointia päätösesitykseen.

Lapsen oikeuksien näkökulma: Miten päätösesitys vaikuttaa lasten:

- Hyvinvointiin, terveyteen ja arkeen
- Huolenpitoon, suojaamiseen ja turvallisuuteen
- Ihmissuhteisiin, identiteettiin ja haavoittuvassa asemassa oleviin
- Koulutukseen ja varhaiskasvatukseen

Lasten ja nuorten kuuleminen

Lasten ja nuorten kuulemisen tarkistuslista

- On vältettävä näennäistä kuulemistä, joka rajoittaa lasten ja nuorten mahdollisuuksia ilmaista näkemyksiään tai joissa lapsia ja nuoria kuullaan mutta heidän näkemyksiään ei oteta aidosti huomioon. Lasten ja nuorten näkemyksiin on suhtauduttava kunnioittavasti ja ne on otettava vakavasti.
- Lasten ja nuorten kuulemisen mielekkyyden ja vaikuttavuuden varmistamiseksi, kuulemisten on syytä olla osa kunnan päätösten valmisteluprosessia ja toiminnan kehittämistä eikä yksittäinen kertaluonteinen tapahtuma.
- Kuulemismenettelyjen on oltava avoimia ja informatiivisia. Niissä on annettava tietoa lapsille ja nuorille sopivalla tavalla.
- Kuulemisen tulee olla vapaaehtoisesta. Lapsilla ja nuorilla tulee olla myös mahdollisuus keskeyttää osallistuminen.
- Asioiden, joista lapsia ja nuoria kuullaan, on oltava merkityksellisiä heidän elämässään.
- Kuulemisen ympäristöt ja työskentelytavat pitää mukauttaa lasten ja nuorten valmiuksia vastaaviksi.
- Kuulemisessa ei saa syrjiä ketään. Mahdollisuus osallistua on tarjottava yhdenvertaisella tavalla.
- Kuulemistilanteen aikuisilla on oltava tietoja ja taitoja lasten ja nuorten kuulemiseen. Heillä on oltava myös mahdollisuus saada tukea tilanteisiin.
- Lasten ja nuorten valmiuksia osallistua kuulemiseen on tuettava.
- Kuulemisen on oltava turvallisia lapsille ja nuorille. Kuulemisissa on varmistettava tarpeen mukaisella tavalla yksityisyyden suoja, luottamuksellisuus ja turvallinen ilmapiiri.
- Lasten ja nuorten on saatava palautetta, miten heidän näkemyksensä on otettu huomioon ja miten heidän mielipiteensä ovat vaikuttaneet ratkaisuun.